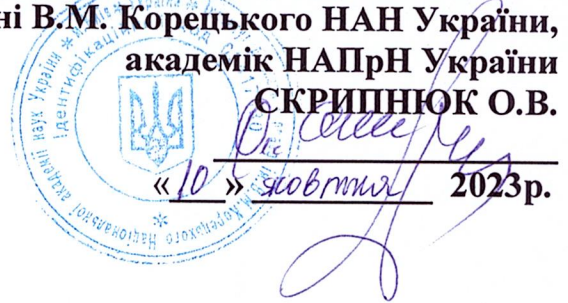

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України,
академік НАПрН України
СКРИПНЮК О.В.

ВИТЯГ

з протоколу № 5 від 2 жовтня 2023 року
засідання відділу проблем кримінального права, кримінології та судустрою
Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

ПРИСУТНІ: пров. н.с., д.ю.н. Турлова Ю.А. (головуюча на засіданні); в.о. зав. відділу, д.ю.н., проф. Кваша О.О. (науковий керівник); с.н.с., к.ю.н., доц. Кубальський В.Н.; с.н.с., к.ю.н. Нерсесян А.С.; с.н.с., к.ю.н. Ландіна А.В.; н.с., к.ю.н. Козлюк Л.Г.; с.н.с., к.ю.н., ст. досл. Гацелюк В.О.; с.н.с., к.ю.н. Нікітенко В.М.; н.с., д-р філософії в галузі права Кваша Р.С.; аспірант Левчук В.О.; секретар: пров. інженер Завітневич Р.Ю.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення дисертації Левчука В.О. на тему «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (08 – Право). Науковий керівник – Вчений секретар Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор О. О. Кваша. Дисертація виконувалася в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України в межах тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судустрою. Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України від 29 грудня 2020 року (протокол № 9), уточнена на засіданні Вченої ради Інституту 15 червня 2023 року (протокол № 6).

СЛУХАЛИ: Доповідь здобувача ступеня доктора філософії В. О. Левчука по дисертації на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті», що подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач ознайомив присутніх із структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, виклав її мету і задачі, об'єкт та предмет, охарактеризував основні положення, що відображають наукову новизну дослідження і виносяться на захист, висвітлив концептуальні положення дисертаційного дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, розкрив зміст висновків і пропозицій.

Дисертант підкреслив, що робота присвячена актуальній проблемі протидії організованій злочинності, яка, попри війну в Україні, була і залишається одним з найбільш небезпечних викликів як на міжнародному, так і на національному рівнях. Для України проблема протидії організованій злочинності набула ще й іншого виразу, оскільки діяльність більшості організованих груп та злочинних організацій після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави посягає не лише на громадську безпеку, а й на основи національної безпеки України. Йдеться насамперед про терористичні організації «ЛНР» та «ДНР», їх незаконно створені структурні підрозділи у вигляді не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, що утворені та діють на тимчасово окупованих територіях як до, так і після 24 лютого 2022 року. Створює загрози національній безпеці держави (особливо в умовах війни) навіть знаходження осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», на території України, а також їх злочинна діяльність, яка має найвищий ступінь суспільної небезпеки порівняно з іншими учасниками організованих форм співучасті.

З огляду на викладене диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті порівняно з учасниками групової

злочинності є необхідною та повинна враховувати особливості кожної організованої форми співучасті, передбачати її специфічні ознаки, що сприятиме чіткій ідентифікації тієї чи іншої організованої групи або злочинної організації на практиці.

Попри намагання адаптувати кримінальне законодавство України до законодавства ЄС, не можна ігнорувати й національні особливості організованих форм співучасті, що простежується, насамперед з аналізу судової практики, яка є важливим засобом забезпечення законності та правопорядку як основного принципу у сфері правозастосування. Квінтесенцією судової практики є правові висновки Верховного Суду, який, як найвищий суд у системі судоустрою України, забезпечує сталість та єдність судової практики.

Наукова новизна отриманих результатів представлена, насамперед, наступними положеннями:

Обґрунтовано, що організовані форми співучасті поділяються на загальні (*forms generalis*) – організовані групи та злочинні організації (частини 3, 4 ст. 28 КК) та спеціальні (*forms generis*), передбачені у статтях Особливої частини КК. Відштовхуючись від цієї пропозиції ми пропонуємо визначати форму співучасті у статтях Особливої частини КК з урахуванням форм співучасті у статтях Загальної частини цього Кодексу: якщо в статтях Особливої частини КК не визначається *forms generalis* (за допомогою термінів «група» чи «організація»), то відповідне кримінальне правопорушення може бути вчинено будь-якою організованою формою співучасті загального виду (*forms generalis*) (наприклад, не передбачене законом воєнізоване формування може бути організованою групою чи злочинною організацією).

Запропоновано виокремлювати такі рівні індивідуалізації кримінальної відповідальності, як ординарний (у межах санкції статті Особливої частини КК), екстраординарний (вихід за ці межі з урахуванням положень Загальної частини КК) та спеціальний (щодо окремих випадків, передбачених Загальною частиною КК,

наприклад, призначення покарання співучасникам); ординарна індивідуалізація передує екстраординарній та спеціальній.

Відповідно до запропонованої ідеї розвинуто наукове бачення про злочинну спільноту (ч. 5 ст. 255 КК) як про *forms generis*, яка є злочинною організацією найвищого ступеня структурованості. Частини злочинної спільноти самі по собі повинні бути злочинними організаціями. Тобто злочинні організації є первинними, нижчестоящими та підтримуючими елементами злочинної спільноти складного, вищестоящого явища. Також доведено необхідність включення такої ознаки, як структурованість, що передбачена в міжнародних документах у сфері протидії організованій злочинності, а також в законодавстві окремих зарубіжних держав (наприклад, у кримінальних кодексах Республіки Болгарія, Італійської Республіки).

Продовжено науковий пошук щодо і відмежування диференціації кримінальної відповідальності від її індивідуалізації (Н. О. Антонюк, О. О. Книженко, В. О. Навроцький та інших):

- диференціація здійснюється законодавцем на рівні нормотворчості, а індивідуалізація – судом на рівні правозастосування;

- для диференціації підсумковим юридичним документом є текст КК, а для індивідуалізації – остаточне судове рішення;

- у результаті диференціації утворюється законодавча модель кримінального правопорушення, а результатом індивідуалізації є вибір засудженому міри покарання;

- критеріями диференціації виступають характер суспільної небезпеки, типовий ступінь суспільної небезпеки, характер особи винного, а засобами індивідуалізації – основні загальні (ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особа винного), допоміжні загальні (обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання), та спеціальні (наприклад, характер та ступінь участі співучасників у вчиненні кримінального правопорушення);

На підставі аналізу судової практики встановлено, що діяльність особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», окрім заподіяння шкоди громадській безпеці в частині спричинення шкоди створенням та діяльністю організованих форм співучасті, заподіює шкоду основам національної безпеки України, що повинно бути враховано розробниками проекту КК під час конструювання норм про кримінальну відповідальність злочинних лідерів.

З урахуванням сучасних безпекових викликів для України підтримано пропозицію науковців (О.О. Кваша, І.О. Криворучко) визнавати ознакою терористичної організації мету спричинення шкоди основам національної безпеки України, альтернативну меті здійснення терористичної діяльності. Під терористичною організацією розуміється стійка структурована злочинна організація, яка створена з метою тривалого здійснення терористичної діяльності та (або) спричинення шкоди основам національної безпеки України.

Виявлено особливості законодавчого регулювання форм співучасті у кримінальному законодавстві таких зарубіжних держав, як Франція, ФРН, Італія, Румунія, Болгарія, Польща, Чехія, Угорщина, Литва, Латвія, Молдова, Грузія, Киргизія, Казахстан. Держави, які ратифікували Палермську конвенцію, дистанціювалися від поняття злочинної організації, що передбачалося в Рамковому рішенні 2008/841/ЖНА, та встановили кримінальну відповідальність за створення та діяльність організованої злочинної групи. Окремі країни привнесли в розуміння організованих форм національний колорит, обумовлений історичними традиціями, що вплинули на існування національних організованих форм співучасті, як-то злочинна організація мафіозного типу (Італія), «зłodії в законі», «зłodійський світ» (Грузія). Держави, члени ЄС, більшою мірою диференціюють кримінальну відповідальність за організовані форми злочинності в статтях Особливої частини, тоді як держави пострадянського простору – як у Загальній, так і в Особливій частині своїх Кодексів.

За результатами доповіді відбулася дискусія, під час якої В. О. Левчук відповів на запитання присутніх на засіданні відділу щодо структури роботи, методологічної та теоретичної основи дослідження, висновків, що отримані за його результатами. На всі запитання В. О. Левчук надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

ТУРЛОВА Ю. А.: Поясніть своє положення перше Наукової новизни одержаних результатів. Зокрема, терміни на латині.

ЛЕВЧУК В.О.: Дякую за питання. Перше положення новизни є центральним в нашій роботі. Досліджуючи проблему кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті, ми помітили, що для тих організованих форм, що передбачені в Особливій частині, характерні специфічні ознаки порівняно з тим, що передбачені в Загальній частині КК. Для найменування таких особливостей нами було вжито відомі латинські вирази. Загалом у різних галузях права здавна використовується латинський вираз – *sui generis* – право особливого роду. Відповідно латинський вираз *forms generis*, запропонований нами для вживання, вказує на те, що він охоплює всі особливі форми співучасті, передбачені у статтях Особливої частини КК. Вираз *forms generalis*, навпаки, об'єднує форми співучасті, закріплені в Загальній частині КК.

Що стосується доцільності використання латинських виразів у дисертації, то звернемо увагу на те, що на сьогодні все більше науковців, практиків, публічних діячів використовують латинські вирази в своїх промовах, працях. Латинь, хоча й вважається мовою мертвих, здатна стисло передати суть правового явища, як в цьому випадку. Окрім того, згадую слова професора Навроцького, що латинь повинна знати кожна освічена людина.

КОЗЛЮК Л. Г.: У доповіді Ви згадували про діяльність особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі». Вам вдалось визначити специфічні ознаки особи, яка

перебуває у такому статусі? І друге питання: яке загалом Ваше ставлення до цієї новели КК України?

ЛЕВЧУК В.О.: Дякую за питання. В роботі визначено ознаки «вора в законі», на яких акцентується увага у судових рішеннях, зокрема тих, що ухвалені в межах адміністративного судочинства та стосуються вирішення питання про заборону в'їзду на територію України іноземним громадянам через наявність у них статусу «вора в законі». Серед таких ознак – проходження процедури ініціації, отримання статусу «вора в законі»; контроль та розподіл матеріальних благ; виконання ролі «мирового судді» під час вирішення конфліктів та спірних ситуацій між представниками криміналітету; вплив на представників криміналітету, надання їм вказівок, контроль їх виконання, дотримання негласних «злочинних понять»; наявність злочинного прізвиська, авторитету у кримінальному світі. Визначено, що факт наявності в особи статусу «вора в законі» може бути підтверджено публікаціями в пресі, якщо відсутнє рішення суду, яким спростовується недостовірність вказаної інформації.

Щодо другого питання, я частково солідарний із моїм науковим керівником Оксаною Олександрівною, яка критично ставиться до цієї новели. Законодавець увів в КК, по суті, жаргон «вори в законі», та й до того ж русизм, що після повномасштабного вторгнення росії в Україні не може сприйматись позитивно. Багато вчених критично оцінювали перспективи введення такої новели в процесі законодавчого обговорення. Водночас, знаю, що на практиці ця норма застосовується доволі ефективно, тож вважаю цю проблему вартою предмету окремого дослідження.

КУБАЛЬСЬКИЙ В. Н.: У Вашій доповіді це прозвучало, тож обґрунтуйте свою позицію про визнання метою діяльності терористичної організації спричинення шкоди основам національної безпеки України. І додаткове питання: які вчені висловлюють подібну позицію?

ЛЕВЧУК В.О.: Дякую за питання. Окремі вчені, починаючи з 2014 року, починають визнавати ознакою терористичної організації мету спричинення шкоди основам національної безпеки України, при цьому залишаючи і визначену наразі в КК України альтернативну мету – здійснення терористичної діяльності. На жаль, за 9 років вітчизняний законодавець так і не вирішив проблему кримінально-правової кваліфікації учасників злочинних організацій «ДНР», «ЛНР», які заподіюють шкоду не лише громадській, а й національній безпеці України, зокрема в частині порушення суверенітету і територіальної цілісності. Нагального вирішення потребує проблема нормативного визначення злочинних організацій, мета створення яких полягає у заподіянні шкоди основам національної безпеки України за безпосередньою участю представників іноземної держави. Очевидно, що попри кваліфікацію дій винних осіб як учасників терористичних організацій, мета їх діяльності інша. Тому і відсутня уніфікована кваліфікація у судових рішеннях, хоча й переважає саме ст. 258-3 КК України (участь у терористичній організації чи сприяння її діяльності). В роботі ми наголошуємо, що частиною українських судів «ЛНР» та «ДНР» визнані терористичними організаціями, що створює правову колізію у зв'язку з відсутністю єдиного підходу до зазначеного питання. Мета діяльності таких терористичних організацій у судових вироках, як правило, зазначена у такій спосіб – це насильницька зміна та повалення конституційного ладу, захоплення державної влади в Україні, а також зміна меж території і державного кордону України. Така мета не охоплюється законодавчим визначенням мети терористичної діяльності, що обумовлює постановку питання про обґрунтованість визнання так званих «ДНР» та «ЛНР» саме терористичними організаціями.

Відповідь на додаткове: Крім названих мною у доповіді мого наукового керівника Оксани Олександрівни та Криворучка, цю позицію відстоюють такі українські вчені як: Вознюк, Мокляк, Луценко тощо.

НІКІТЕНКО В.М.: Наразі іде обговорення Проекту нового КК України. Чи обізнані Ви із останньою редакцією проекту? В контексті предмету Вашого дослідження, якісь пропозиції розробникам Ви вносили?

ЛЕВЧУК В.О.: Звісно, я в роботі розглядав останню редакцію Проекту КК станом на 22.05.2023. Знаю, що уже є, як то кажуть, «свіжіший», але роботу завершив у серпні, тож послався саме на цю редакцію. Ми обґрунтували, зокрема, такі пропозиції розробникам. Оскільки діяльність особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статус «вора в законі», окрім заподіяння шкоди громадській безпеці в частині шкоди від створення та діяльності організованих форм співучасті, заподіює шкоду такому порядку суспільних відносин, як основи національної безпеки України, що повинно бути враховано розробниками проекту КК під час конструювання норм про кримінальну відповідальність злочинних лідерів.

Також стійкість є універсальною ознакою, що притаманна організованим формам співучасті в цілому, а тому не може мати нормативного диференціюючого значення. Відповідно до Проекту КК запропоновано нормативно передбачити таку диференціюючу ознаку злочинної організації, як структурованість, яка у чинному КК має латентний характер. Структурованість злочинної організації має горизонтальний (лінійний) та вертикальний (ієрархічний) рівні. Визначено, що диференціююче значення між організованою групою та злочинною організацією має й така ознака, що передбачена в міжнародних документах та запропонована до включення розробниками проекту КК, як мета отримання фінансової або іншої матеріальної вигоди.

Після відповідей здобувача виступила науковий керівник д.ю.н., проф. О.О. Кваша.

Левчук Вадим Олегович з 2020 року по теперішній час навчається в аспірантурі Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України на третьому рівні вищої освіти за спеціальністю 081

«Право». Дисертант повністю виконав освітньо-наукову програму Інституту за спеціальністю 081 «Право», а також самостійно проводив наукове дослідження.

Під час підготовки дисертації та виконання індивідуального плану Левчук Вадим Олегович проявив себе старанним дослідником, відповідальним та дисциплінованим аспірантом. Він має належні наукові знання, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі права та дослідницько-інноваційної діяльності, оволодів методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провів власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Виконане Левчуком В.О. дисертаційне дослідження за науковою складовою є актуальним дослідженням, що містить в собі нові наукові положення та висновки.

Тема дисертаційного дослідження В.О. Левчука є актуальною як для юридичної науки, так і правозастосовної практики. Організована злочинність є одним з найбільш небезпечних викликів як на міжнародному, так і на національному рівнях. Для України проблема протидії організованій злочинності надактуальна і специфічна, оскільки діяльність більшості організованих груп та злочинних організацій після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави посягає не лише на громадську безпеку, а й на основи національної безпеки України. Йдеться насамперед про терористичні організації «ЛНР» та «ДНР», їх незаконно створені структурні підрозділи у вигляді не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, що утворені та діють на тимчасово окупованих територіях з 2014 року.

Необхідним є врахування об'єктивних реалій розвитку організованої злочинності в Україні – її транснаціоналізацію в сучасних умовах глобалізованого світу. Чинний уже 30 років Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 року (далі – Закон) не може сьогодні задовольнити потреби правозастосовних органів, які здійснюють протидію організованій злочинності.

Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті порівняно з учасниками групової злочинності є необхідною та повинна враховувати особливості кожної організованої форми співучасті, передбачати її специфічні ознаки, що сприятиме чіткій ідентифікації тієї чи іншої організованої групи або злочинної організації на практиці та належній формі кримінально-правового реагування на факти створення та діяльності організованих форм співучасті на нормативному рівні.

Таким чином, мій учень здійснив важливе для сучасної юридичної науки України дослідження, зважаючи на новітні виклики основам національної безпеки у результаті протиправної діяльності злочинних організацій.

Основні результати дисертації, висновки та пропозиції містяться в десяти наукових публікаціях, серед яких три наукові статті – у вітчизняних виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку фахових видань, одна наукова стаття – у зарубіжному науковому правовому виданні, а також шість тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Таким чином, констатую, що дисертація Левчука В.О. присвячена актуальній і важливій теоретичній проблемі. Структура роботи й система понятійного апарата адекватно відображають об'єктивну логіку предмета дослідження. Всі структурні частини роботи наповнені адекватним змістом. Основні питання теми розкриті на належному науковому рівні. Матеріал дисертації викладено юридично грамотно, логічно, послідовно, зрозуміло і доступно.

Висновок: Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 502 від 19.05.2023 року.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

ЛАНДІНА А.В. відзначила високий рівень здійсненого дослідження, яке присвячене надзвичайно актуальній на сьогодні темі у науці кримінального права. Автор вдало поєднав в роботі фундаментальну проблему диференціації відповідальності співучасників та узагальнення правозастосування, зокрема емпіричною базою дослідження є офіційні статистичні дані Державної судової адміністрації України, рішення судів України першої, апеляційної та касаційної інстанцій (автором проаналізовано близько 200 судових рішень). На сторінках роботи наявні посилання на ці вироки.

Висновок: дисертація Левчука В. О. на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

КУБАЛЬСЬКИЙ В. Н. відзначив високий рівень дослідження В. О. Левчука. Загальна структура роботи, її змістовне наповнення та методологічна основа дають підстави для висновку про успішне досягнення поставленої автором мети – встановлення особливостей диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті.

Про високий професійний рівень дослідження також свідчить висвітлення всіх принципово важливих питань, належним чином аргументовані положення, які є новими для вітчизняної кримінально-правової науки.

Висновок: дисертація Левчука В. О. на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій МОН України, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

НІКІТЕНКО В.М.: Дослідження, яке провів дисертант, присвячене надзвичайно складній проблематиці, яка вимагає аналізу різних аспектів як на нормативному, так і на правозастосовному рівнях. Ці аспекти не можуть бути вичерпані лише цим дослідженням, а можуть, і повинні, бути досліджені у подальших наукових розвідках. Тому вважаю досягненням автора роботи розгляд конкретних форм кримінально-правового реагування на протиправну діяльність учасників організованих форм співучасті у вигляді визначення їм конкретної міри покарання.

До недоліків роботи можу віднести відсутність чіткої позиції автора щодо новели Кримінального кодексу України «вор в законі». Однак це не применшує високого наукового рівня проведеного дослідження.

Висновок: дисертація Левчука В. О. на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

ГАЦЕЛЮК В.О. Дисертант ґрунтовно розглянув питання відмежування диференціації кримінальної відповідальності від її індивідуалізації. Також важливим є обґрунтоване автором положення про те, що склади злочинів, передбачені ч. 7 ст. 1111 КК та ст. 260 КК, є суміжними, що потребує встановлення під час кваліфікації кількох розмежувальних ознак. В роботі йдеться про безпосередній об'єкт (основи національної безпеки України – ч. 7 ст. 111-1 КК та громадська безпека – ст. 260 КК); час вступу особи до незаконних формувань

(якщо цей юридичний факт мав місце до 24.02.2022, то дії особи належить кваліфікувати за ст. 260 КК, а якщо після цієї дати, то за ч. 1 ст. 111-1 КК), спеціальні ознаки суб'єкта (дії іноземців та осіб без громадянства у будь-якому випадку слід кваліфікувати за ст. 260 КК незалежно від часу вступу до незаконного формування, а дії громадян України, які вступили до складу незаконних збройних формувань до 24.02.2022 – за ст. 260 КК, а після цієї дати – за ч. 7 ст. 111-1 КК. З чим я беззаперечно погоджуюсь.

Висновок: дисертація Левчука В. О. на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Головуюча на засіданні відділу **Ю. А. Турлова** звернула увагу на комплексний характер проведеного дослідження диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті, констатувала відповідність дисертації вимогам, які висуваються до такого роду наукових праць, та зазначила, що дана робота може бути рекомендована для захисту у разовій спеціалізованій вченій раді для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Запропоновано проголосувати за такий висновок по дисертації.

ВИСНОВОК

**Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Левчука Вадима Олеговича на тему «Диференціація кримінальної
відповідальності учасників організованих форм співучасті» поданої на
здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю
081 «Право»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Організована злочинність була і залишається одним з найбільш небезпечних викликів як на міжнародному, так і на

національному рівнях. У Стратегії внутрішньої безпеки ЄС, що була прийнята Європейською Комісією у липні 2020 р. та яка розрахована на період із 2020 р. до 2025 р., передбачено основні дії та заходи із забезпечення безпеки на європейському рівні та акцентовано увагу на трьох пріоритетних та актуальних безпекових сферах, серед яких на першому місці

– сфера боротьби з організованою злочинністю, з якою пов'язано інші суміжні сфери боротьби з торгівлею людьми, тероризмом і кіберзлочинністю. Для України проблема протидії організованій злочинності набула ще й іншого виразу, оскільки діяльність більшості організованих груп та злочинних організацій після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави посягає не лише на громадську безпеку, а й на основи національної безпеки України. Йдеться насамперед про терористичні організації «ЛНР» та «ДНР», їх незаконно створені структурні підрозділи у вигляді не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, що утворені та діють на тимчасово окупованих територіях як до, так і після 24 лютого 2022 року. Створює загрози національній безпеці держави (особливо в умовах війни) навіть знаходження осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», на території України, а також їх злочинна діяльність, яка має найвищий ступінь суспільної небезпеки порівняно з іншими учасниками організованих форм співучасті.

З огляду на викладене диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті порівняно з учасниками групової злочинності є необхідною та повинна враховувати особливості кожної організованої форми співучасті, передбачати її специфічні ознаки, що сприятиме чіткій ідентифікації тієї чи іншої організованої групи або злочинної організації на практиці та належній формі кримінально-правового реагування на факти створення та діяльності організованих форм співучасті на нормативному рівні. Чи не найбільшою потребою при цьому, ураховуючи необхідність адаптації українського законодавства до законодавства країн ЄС, є приведення у відповідність розуміння суті організованих груп та злочинних організацій як до вимог універсальних міжнародних документів (насамперед до вимог Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000), так і до джерел правової системи ЄС (*Acquis communautaire* (*acquis*), серед яких – Спільні дії «Про визнання злочинном участі в злочинній організації на території держав-членів ЄС» (98/733/JAI) від 21.12.1998 та Рамкове рішення Ради ЄС 2008/841/JHA від 24.10.2008 про боротьбу з організованою злочинністю. Особливо актуальною така адаптація стала у період намагання кардинально оновити кримінальне законодавство України у вигляді проекту КК як виразу доктринальних поглядів на механізм кримінально-правового регулювання в нашій державі.

Попри намагання адаптувати кримінальне законодавство України до законодавства ЄС, не можна ігнорувати й національного колориту організованих форм співучасті, що прослідковується насамперед з аналізу судової практики, яка є

самостійним динамічним елементом правової системи України, важливим засобом забезпечення законності та правопорядку як основного принципу у сфері правозастосування. Квінтесенцією судової практики є правові висновки Верховного Суду, який як найвищий суд у системі судоустрою України забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Єдність же судової практики – це однаковий підхід судів відповідної юрисдикції до застосування норм матеріального та процесуального права при розгляді конкретних судових справ з урахуванням попереднього розгляду аналогічних за характером справ», а «сталість – це її постійність, незмінність та розрахованість на тривале використання.

Проблема кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті загалом та її диференціації зокрема впродовж тривалого часу перебуває у полі наукових інтересів вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Н.О. Антонюк, Ф. Г. Бурчак, А. А. Вознюк, Н.О. Гуторова, Л. М. Демидова, О. О. Дудоров, Г. П. Жаровська, О. О. Кваша, А. О. Конончук, І. А. Копйова, Р.О. Мовчан, В. О. Навроцький, Н. В. Невідома, Р. С. Орловський, В. В. Ткаченко, П. Л. Фріс, М. І. Хавронюк та інших. Без сумніву, науковий доробок цих учених є вагомим внеском у дослідження проблеми диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті. Однак з огляду на новітні виклики основам національної безпеки у результаті протиправної діяльності організованих груп та злочинних організацій на терені України важливим є комплексне дослідження саме такого аспекту кримінальної відповідальності співучасників.

Проблема диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм злочинності є вельми обширною та охоплює різні аспекти як на нормативному, так і на правозастосовному рівнях, що не можуть бути вичерпані лише одним дослідженням. Тому й у цій дисертації не буде приділятися увага конкретним формам кримінально-правового реагування на протиправну діяльність учасників організованих форм співучасті у вигляді визначення їм конкретної міри покарання, що потребує самостійного комплексного дослідження.

Ураховуючи викладене, проблема диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті є важливою складовою реформування кримінального законодавства України, має доктринальну та правозастосовну цінність, а тому потребує комплексного вивчення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах тем науково-дослідної роботи відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України «Проблеми модернізації теорії і практики протидії злочинності в Україні» (2020 р. – 2022 р., номер державної реєстрації 0119U103017); «Злочини в умовах війни в Україні: проблеми запобігання, криміналізації та реалізації кримінальної відповідальності» (2023 р. – 2025 р., номер державної реєстрації 0122U201164).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є встановлення засад диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті.

Для досягнення цієї мети визначено такі основні завдання дослідження:

- визначити поняття диференціації кримінальної відповідальності в теорії кримінального права;
- охарактеризувати поняття «організовані форми співучасті» в універсальних міжнародних конвенціях та в джерелах правової системи ЄС (*Acquis communautaire* (*acquis*));
- виявити особливості законодавчого регулювання форм співучасті у кримінальному законодавстві окремих зарубіжних держав;
- дослідити доктринальні підходи до розуміння організованих форм співучасті;
- визначити нормативні вимоги до призначення покарання учасникам організованих форм співучасті як форми диференціації кримінальної відповідальності на нормативному рівні;
- визначити особливості диференціації кримінальної процесуальної форми учасникам організованих форм співучасті у вигляді виділення та об'єднання матеріалів кримінального провадження;
- встановити ознаки терористичних груп, терористичних організацій, не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, виявити особливості кваліфікації учасників вказаних форм організованої злочинності;
- з'ясувати особливості поняття особи, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі в статусі «вора в законі»;
- сформулювати рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті.

Об'єкт дослідження – порядок суспільних відносин у сфері кримінально-правової протидії організованим злочинності в Україні.

Предмет дослідження – диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті.

Методи дослідження. Під час дослідження проблеми диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті використано філософські, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ, які забезпечили достовірність та обґрунтованість наукових результатів. Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети і завдань дослідження, його об'єкта і предмета.

Методологічною основою дослідження став діалектичний метод, який дозволив виявити теоретичні та прикладні проблеми диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті. Цей метод наукового пізнання дав можливість оцінити розвиток поняття «організовані форми співучасті» в доктрині кримінального права, у кримінальному законодавстві, а

також у міжнародних документах, у тому числі у джерелах права ЄС, розкрити взаємозв'язок правових явищ в об'єктивній дійсності.

Герменевтичний метод використано під час напрацювання пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України, формулювання авторських дефініцій кримінально-правових понять та виокремлення їх ознак (всі підрозділи). За допомогою методу системно-структурного аналізу виокремлено види організованих форм співучасті у статтях Загальної та Особливої частини КК (підрозділ 1.2); формально-логічного (догматичного) методу – визначено зміст правових понять, нормативних вимог до призначення покарання учасникам організованих форм співучасті, а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення КК у частині диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті (всі підрозділи); порівняльно-правового методу – досліджено зміст положень кримінального законодавства окремих зарубіжних держав у частині диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті (підрозділи 1.2, 2.2, 3.1).

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, КК, КПК, закони та підзаконні нормативно-правові акти. Під час дослідження окремих проблем диференціації кримінальної відповідальності співучасників досліджувалися відповідні норми кримінальних кодексів Французької Республіки, Федеративної Республіки Німеччина, Італійської Республіки, Румунії, Республіки Болгарія, Республіки Польща, Чеської Республіки, Угорської Республіки, Литовської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Молдова, Грузії, Киргизької Республіки, Республіки Казахстан.

Теоретичною базою дослідження стали фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних науковців з кримінального права, кримінального процесуального права, кримінології, теорії права та інших галузей суспільних наук.

Емпіричною базою дослідження є офіційні статистичні дані Державної судової адміністрації України, рішення (остаточні та проміжні) судів України першої, апеляційної та касаційної інстанцій (проаналізовано близько 200 судових рішень).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших досліджень проблеми диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті. Під час дослідження отримано такі основні наукові результати:

вперше:

– обґрунтовано, що організовані форми співучасті поділяються на загальні (*forms generalis*) – організовані групи та злочинні організації (частини 3, 4 ст. 28 КК) та спеціальні (*forms generis*), передбачені у статтях Особливої частини КК;

– запропоновано визначати форму співучасті у статтях Особливої частини КК з урахуванням форм співучасті у статтях Загальної частини цього Кодексу: якщо в статтях Особливої частини КК не визначається *forms generalis* (за допомогою термінів «група» чи «організація»), то відповідне кримінальне правопорушення

може бути вчинено будь-якою організованою формою співучасті загального виду (*forms generalis*) (наприклад, не передбачене законом воєнізоване формування може бути організованою групою чи злочинною організацією);

– виокремлено такі рівні індивідуалізації кримінальної відповідальності, як ординарний (у межах санкції статті Особливої частини КК), екстраординарний (вихід за ці межі з урахуванням положень Загальної частини КК) та спеціальний (щодо окремих випадків, передбачених Загальною частиною КК, наприклад, призначення покарання співучасникам); ординарна індивідуалізація передуює екстраординарній та спеціальній;

– доведено, що у разі здійснення розподілу процесуальних витрат між учасниками організованих форм співучасті слід використовувати критерії персоналізації, конкретизації, пропорційності, врахування виду співучасника, на відміну від розподілу процесуальних витрат між учасниками неорганізованих форм співучасті, за якого використовується лише критерій пропорційності;

удосконалено:

– підхід щодо впливу форм співучасті на диференціацію кримінальної відповідальності (Н. О. Антонюк, О. О. Кваша, Р.С. Орловський та інші). Установлено, що ознаки *forms generalis* (частини 3 та 4 ст. 28 КК) є диференціюючими на початковому (первинному) рівні, тоді як ознаки *forms generis* у статтях Особливої частини КК мають диференціююче значення на завершальному (вторинному);

– наукове бачення про злочинну спільноту (ч. 5 ст. 255 КК) як про *forms generis*, яка є злочинною організацією найвищого ступеня структурованості; частини злочинної спільноти самі по собі повинні бути злочинними організаціями; урахуваючи діалектичне співвідношення загального та одиничного, констатовано, що злочинні організації є первинними, нижчестоящими та підтримуючими сегментами злочинної спільноти

– складного, вищестоящего та ведучого явища;

– перелік ознак, яким повинна відповідати злочинна організація як *forms generalis*. Доведено необхідність включення такої ознаки, як структурованість, що передбачена в міжнародних документах у сфері протидії організованій злочинності, а також в законодавстві окремих зарубіжних держав (наприклад, у кримінальних кодексах Республіки Болгарія, Італійської Республіки); рівнями структурованості злочинної організації є горизонтальний (лінійний) та вертикальний (ієрархічний);

дістали подальшого розвитку:

– наукові підходи щодо необхідності відмежування диференціації кримінальної відповідальності від її індивідуалізації (Н. О. Антонюк, О. О. Книженко, В. О. Навроцький та інших). Зокрема, встановлено, що диференціація здійснюється законодавцем на рівні нормотворчості, а індивідуалізація – судом на рівні правозастосування; для диференціації підсумковим юридичним документом є текст КК, а для індивідуалізації

– остаточне судове рішення; у результаті диференціації утворюється законодавча модель кримінального правопорушення, а результатом індивідуалізації є вибір засудженому міри покарання; критеріями диференціації виступають характер суспільної небезпеки, типовий ступінь суспільної небезпеки, характер особи винного, а засобами індивідуалізації – основні загальні (ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особа винного), допоміжні загальні (обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання), та спеціальні (наприклад, характер та ступінь участі співучасників у вчиненні кримінального правопорушення);

– положення про те, що склади злочинів, передбачених ч. 7 ст. 1111 КК та ст. 260 КК, є суміжними, що потребує встановлення під час кваліфікації таких розмежувальних ознак, як безпосередній об'єкт (основи національної безпеки України – ч. 7 ст. 1111 КК, та громадська безпека – ст. 260 КК); час вступу особи до незаконних формувань (якщо цей юридичний факт мав місце до 24.02.2022, то дії особи належить кваліфікувати за ст. 260 КК, а якщо після цієї дати, то за ч. 1 ст. 1111 КК), спеціальні ознаки суб'єкта (дії іноземців та осіб без громадянства у будь-якому випадку слід кваліфікувати за ст. 260 КК незалежно від часу вступу до незаконного формування, а дії громадян України, які вступили до складу незаконних збройних формувань до 24.02.2022 – за ст. 260 КК, а після цієї дати – за ч. 7 ст. 1111 КК);

– підходи в судовій практиці, відповідно до яких діяльність особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», окрім заподіяння шкоди громадській безпеці в частині спричинення шкоди створенням та діяльністю організованих форм співучасті, заподіює шкоду основам національної безпеки України, що повинно бути враховано розробниками проекту КК під час конструювання норм про кримінальну відповідальність злочинних лідерів.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальшого вивчення проблем диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті, а також інших суміжних доктринальних та правозастосовних проблем; у правотворчій діяльності – під час напрацювання змін та доповнень до КК щодо диференціації кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті; у навчальній діяльності – для підготовки підручників, навчальних посібників, під час викладання навчальних дисциплін; у правозастосовній діяльності – під час здійснення правозастосовної діяльності працівниками органів досудового розслідування, суддями.

Особистий внесок здобувача. Дослідження виконано дисертантом самостійно. Особистим внеском здобувача у двох наукових публікаціях, підготовлених у співавторстві, є виокремлення та характеристика ознак терористичної організації, а також правових позицій Верховного Суду в частині

кваліфікації створення та діяльності організованих форм співучасті. Використані наукові розробки інших авторів подаються з обов'язковим посиланням.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та інших наукових заходах: IV Харківський Міжнародний юридичний форум «Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи» (м. Харків, 23–24 вересня 2020 року), XVIII Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання реформування правової системи» (м. Луцьк, 4–5 червня 2021 року), Міжнародна науково-практична конференція «Наукові засади державотворення і правотворення: історія, сучасність і перспективи» (м. Київ, 19 серпня 2021 року), міжвідомчий науково-практичний круглий стіл «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 4 листопада 2021 року), VII Львівський форум кримінальної юстиції «30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто і що втрачене?» (м. Львів, 16–17 вересня 2021 року), VII круглий стіл до тижня права України «Права людини в умовах воєнного стану в Україні» (м. Київ, 16 грудня 2022 року), VII Міжнародна науково-практична конференція «Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання» (м. Харків, 11 травня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в десяти наукових публікаціях, серед яких три наукові статті

– у вітчизняних виданнях, включених Міністерством освіти і науки України до переліку фахових видань, одна наукова стаття – у зарубіжному науковому правовому виданні, а також шість тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації визначається її метою, предметом і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з яких основний текст дисертації – 191 сторінка, список використаних джерел – 31 сторінка (308 найменувань), 3 додатки на 11 сторінках.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Левчук В. «Вор в законі»: відоме поняття та нові кримінально-правові проблеми. *Нове українське право*. 2021. Вип. 4. С. 245–251.
2. Левчук В. О. Ознаки терористичних організацій: міжнародно-правовий та національно-правовий виміри. *International Journal «Law & Society»*. Issue 3, 2021. С. 58–67.

3. Левчук В., Кваша О. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260 Кримінального кодексу України): основні правові позиції Верховного Суду. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4 (37). С. 163–178.

4. Левчук В. О. Диференціація кримінальної процесуальної форми щодо співучасників організованих форм співучасті у вигляді виділення матеріалів кримінального провадження щодо одного або декількох з них. *Альманах права*. 2023. Вип. 14. С. 458–464.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Левчук В. О., Кваша О. О. Сталість та єдність судової практики у сфері протидії організованим формам співучасті в Україні. *Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи*: мат-ли панельної дискусії IV Харків. міжнарод. юрид. форум. (м. Харків, 23–24 верес. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 98–106

6. Левчук В. О. Кримінальна відповідальність за діяльність терористичних організацій за кримінальним законодавством Франції, Іспанії та Німеччини. *Актуальні питання реформування правової системи*: мат-ли XVIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 04–05 черв. 2021 р.). Луцьк: «Завжди Поруч», 2021. С. 110–112.

7. Левчук В. О. Кримінально-правова охорона національної безпеки від діяльності організованих злочинних угруповань. *Наукові засади державотворення і правотворення: історія, сучасність і перспективи*: мат-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 серп. 2021 р.). До 30-річчя незалежності України / за заг. ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2021. С. 340–343.

8. Левчук В. Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (стаття 260 КК України): кримінологічний зріз. *30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто і що втрачене?*: мат-ли VII Львів. форуму кримінальної юстиції (м. Львів, 16–17 верес. 2021 р.) / упорядник І. Б. Газдайка-Василишин. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 88–92.

9. Левчук В. О. Особливості кваліфікацій дій учасників не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань, які є частинами терористичних організацій: *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми, сьогодення та шляхи їх вирішення*: мат-ли міжвідомч. Наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 4 листоп. 2021 р.). Київ: Нац. академ. внутр. справ України, 2021. С. 168–170.

10. Левчук В. О. До проблеми організованих форм колабораційної діяльності. *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання*: мат-ли VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 трав. 2023 р.) / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.); Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса Нац. акад. прав. наук України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків: Право, 2023. С. 263–267.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Левчука Вадима Олеговича на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті»**.

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація В. О. Левчука є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Вищенаведене свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток юридичної науки, зокрема доктрини вітчизняного кримінального права. Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право», а також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями від 31 травня 2019 року № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 502 від 19.05.2023 року).

3. Рекомендувати дисертацію Левчука Вадима Олеговича на тему: «Диференціація кримінальної відповідальності учасників організованих форм співучасті» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати голосування:

За – 9

Проти – немає

утримались – немає

Головуюча на засіданні:

провідний науковий співробітник відділу проблем кримінального права, криминології

та судоустрою Інституту держави і права

імені В.М. Корецького НАН України,

д.ю.н., ст. дослідник

Турлової Ю.А.
Підпис: *Турлової Ю.А.*
Вченій секретар Інституту
імені В.М. Корецького
10. жовтня 2023

Ю. А. ТУРЛОВА